

Toelichting van waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen

Auke de Bos en Kees Camfferman

SAMENVATTING De wijze waarop ondernemingen informatie geven over de toegepaste waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen ('accounting policies') wordt bekritiseerd. De kritiek betreft dat er teveel standaardteksten worden gebruikt, dat de informatie te weinig specifiek is en daarmee de toelichting beperkt informatief zou zijn. In dit artikel doen wij verslag van een onderzoek naar de praktijk van de toelichting van accounting policies ten aanzien van een viertal onderwerpen, te weten: omzetverantwoording, materiële vaste activa ('property, plant & equipment'), bedrijfscombinaties ('business combinations') en hedge accounting. Het onderzoek richt zich op een groep beursgenoteerde ondernemingen uit Nederland en het Verenigd Koninkrijk.

Wij stellen vast dat in de praktijk inderdaad vaak standaardteksten worden gebruikt, maar met behulp van voorbeelden laten wij zien dat sommige ondernemingen er in slagen meer ondernemingsspecifieke teksten te schrijven met een hogere informatiewaarde. Wij zien op beperkte schaal dat ondernemingen de structuur van hun grondslagentoelichting zo proberen te kiezen dat deze gemakkelijker toegankelijk wordt.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Er is momenteel discussie over hoe ondernemingen hun verslaggeving informatiever kunnen maken. Dit artikel geeft richting over de wijze waarop de toelichting van accounting policies voor een viertal onderwerpen meer specifiek en daarmee informatiever kan worden gemaakt.

1 Inleiding

Sinds enkele jaren staat de effectiviteit van de jaarrekening als communicatiemiddel in de aandacht. Er zijn zorgen over complexiteit, leesbaarheid en relevantie van de informatie in de jaarrekening. Dit spitst zich toe op verschillende onderwerpen, maar de uiteenzetting van de grondslagen voor waardering- en resultaatbepalingsgrondslagen ('accounting policies') is er één van. Ondernemingen kunnen enerzijds niet volstaan met een korte verwijzing dat de jaarrekening conform International Financial Reporting Standards (IFRS) is opgesteld, en anderzijds kunnen zij de relevante teksten van IFRS ook niet integraal overnemen. De indruk bestaat dat ondernemingen in elk geval in het verleden

te vaak lange standaardteksten produceerden die te weinig toegespitst waren op de specifieke situatie van de onderneming. Door aandacht te vragen voor critical judgements en estimates is dit in de afgelopen jaren waarschijnlijk al enigszins veranderd. Aan dit specifieke punt is in Het Jaar Verslagen (HJV) eerder aandacht besteed (Backhuijs & Roelofsens, 2014). Maar dit laat nog steeds de vraag open op welke manier de onderneming informatie moet verschaffen over accounting policies in het algemeen (critical of niet).

In dit artikel doen wij verslag van een onderzoek naar de wijze waarop de accounting policies uiteen worden gezet in de jaarrekeningen van 46 ondernemingen met een beursnotering in Nederland of het Verenigd Koninkrijk. Wij richten ons daarbij op vier geselecteerde onderwerpen: omzetverantwoording (IAS 18 en 11), materiële vaste activa (IAS 16), bedrijfscombinaties (IFRS 3) en hedge accounting (IAS 39/IFRS 7).

Het artikel is als volgt opgebouwd: in paragraaf 2 geven wij een kort overzicht van de discussie met betrekking tot de toelichting van accounting policies. Paragraaf 3 bespreekt de vraagstelling en opzet van ons onderzoek, inclusief de keuze van de vier te onderzoeken onderwerpen en een bespreking van de toepasselijke bepalingen van IFRS omtrent de toelichting op de accounting policies. De bevindingen, inclusief best practices, worden besproken in paragraaf 4. De conclusies en aanbevelingen volgen in de afsluitende paragraaf 5.

2 Discussie omtrent toelichting van accounting policies

Sinds 2011 wordt er een debat gevoerd over de toelichtingsvereisten die IFRS kent. Er zijn diverse studies en rapporten verschenen die concluderen dat de IFRS-jaarrekening te omvangrijke en te gedetailleerde informatie bevat waardoor de gebruiker zich geen goed oordeel kan vormen (voor een korte bespreking zie Camfferman & Marra, 2015). In januari 2013 werd het Disclosure Forum georganiseerd, later in dat jaar hield Hans Hoogervorst (2013) een lezing tijdens de IFRS Foundation conference te Amsterdam waar hij een

pleidooi hield tegen de zogenaamde 'boilerplate language' in de jaarrekeningen. Hij signaleerde dat de omvang van de jaarrekeningen is toegenomen, maar dat dit niet noodzakelijk geldt voor de informatiewaarde. Als belangrijkste reden voor deze toename wordt genoemd het risicomijdende gedrag van de opstellers van jaarrekeningen, van accountants en van toezichthouders. Opstellers zijn mogelijk bang te worden aangesproken door toezichthouders indien zij niet voldoen aan de standaarden. Door zeer uitgebreide disclosures op te nemen kan de kans hierop worden verkleind, althans in ieder geval kan het de bestuurders dan niet worden verweten dat zij niet transparant zouden zijn geweest. Vergelijkbaar gedrag zie je terug bij de accountants en toezichthouders omdat zij het verwijt willen voorkomen dat zij onvoldoende hebben gedaan om naleving van de standaarden te verzekeren. Het gevolg is een 'ticking-the-box-mentality' bij alle partijen. Hoogervorst komt vervolgens met een achttal maatregelen om tot minder omvangrijke en meer informatieve jaarrekeningen te komen. In hoofdlijnen komen deze erop neer dat het materialiteitsbeginsel goed toegepast moet worden: dit betekent niet alleen dat materiële informatie opgenomen moet worden, maar kan ook betekenen dat het beter is om niet-materiële informatie niet op te nemen. Dit geldt ook voor toelichtingsinformatie die door IFRS vereist wordt. Verder zouden ondernemingen meer vrijheid moeten krijgen ten aanzien van de volgorde en wijze van presentatie van informatie. In het Feedback Statement op het Discussion Forum noemt de International Accounting Standards Board (IASB) drie concrete acties: ten eerste een aanpassing van IAS 1, ten tweede een project inzake materialiteit, en ten derde een onderzoeksproject inzake de presentatie van de jaarrekening.

Op 18 december 2014 zijn de aanpassingen van IAS 1 gepubliceerd. De wijzigingen betreffen een nadere uitleg hoe om te gaan met materialiteit. Er wordt nu expliciet aangegeven dat de begrijpelijkheid van de jaarrekening niet mag worden verminderd door het opnemen van niet-materiële informatie ('information should not be obscured by aggregating or by providing immaterial information'). Verder wordt er geregeld dat materialiteit van toepassing is op de gehele jaarrekening inclusief toelichtingen en dat informatie kan worden weggelaten als deze niet materieel is, ook als IFRS deze specifieke informatie vereist. Hiermee wordt expliciet de mogelijkheid geboden aan opstellers van de jaarrekening om de hoeveelheid informatie opgenomen in de jaarrekening te verminderen, namelijk wanneer deze niet materieel is. Daarnaast wordt expliciet de mogelijkheid geïntroduceerd om jaarrekeningposten samen te voegen respectievelijk verder uit te splitsen. Ten slotte, met name relevant voor ons onderzoek, wordt nadere uitleg gegeven hoe om te gaan met de toelichtingsinformatie. Hierbij wordt aangegeven dat

bij het structureren van de toelichting nagegaan dient te worden op welke wijze het beste begrijpelijke en vergelijkbare informatie gegeven kan worden. Hierbij wordt bijvoorbeeld voorgesteld om te beginnen met informatie die het meest relevant is voor een begrip van de financiële prestatie en positie van een onderneming. Om ook na te gaan of toelichtingen kunnen worden gecomprimeerd door deze te groeperen op basis van de gehanteerde waardering (dus alle activa gewaardeerd tegen reële waarde bij elkaar te zetten). En tenslotte door een standaardvolgorde te hanteren te beginnen met het compliance statement, gevolgd door de significante accounting policies, de informatie betreffende de posten in de jaarrekening en ten slotte de overige toelichtingen. De aanpassingen zijn effectief per 1 januari 2016.

Ten aanzien van materialiteit is op 28 oktober 2015 een Exposure Draft verschenen met als titel 'IFRS Practice Statement – Application of Materiality to Financial Statements'. In 2016 zijn er nog enkele andere wijzigingen in IFRS doorgevoerd. Het project inzake de presentatie van de jaarrekening loopt nog.

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) vraagt ook aandacht voor de omvang en kwaliteit van de toelichtingen. Zij heeft in 2014 een verkennende studie gedaan en roept ondernemingen, accountants, gebruikers en interne toezichthouders op om good practices met hen te delen. Het zou hierbij moeten gaan om informatie die het eigen verhaal van de onderneming vertelt en relevant is (AFM, 2014).

Boeijink en Van der Tas (2015) doen drie suggesties om te komen tot betere toelichtingen. Zij zijn van mening dat de informatiewaarde van de jaarrekening kan worden verbeterd door enerzijds de hoeveelheid informatie te verminderen, en anderzijds door de toegankelijkheid te verbeteren. Zij stellen dat de jaarrekening op een toegankelijke, gestructureerde, begrijpelijke en leesbare manier het verhaal van de prestaties en de posities van een onderneming zou moeten vertellen. De suggesties betreffen het op een andere manier structureren van toelichtingen, het opnemen van meer relevante en ondernemingsspecifieke toelichtingen en het toepassen van materialiteit. Ten aanzien van het op een andere manier structureren van toelichtingen stellen zij voor de toelichtingen over de grondslagen, beoordelingen, schattingen en veronderstellingen het volgende voor.

Het opnemen van de uiteenzetting van de grondslagen bij de specifieke en kwantitatieve toelichting van de desbetreffende jaarrekeningpost, in plaats van de grondslageninformatie op te nemen op één centrale plaats, zoals nu veelal gebeurt. Het gaat hierbij met name om toelichtingen die relevant zijn voor de belanghebbenden zodat zij begrijpen hoe transacties en gebeurtenissen invloed hebben gehad op de financiële prestatie en positie van een onderneming. Hierbij moeten ondernemingen goed afwegen welke elemen-

ten relevant zijn voor de huidige en vorige verslaggevingsperiode en welke niet. De niet-relevante informatie kan dan vervolgens op een minder prominente plaats worden gepresenteerd of worden weggelaten. Dit laatste geldt ook voor de accounting policies die niet meer relevant zijn.

Boeijink en Van der Tas (2015) zijn er géén voorstander van om alleen die aspecten van de grondslagen toe te lichten die niet rechtstreeks volgen uit de toepasselijke standaarden, en wijzigingen in de gebruikte grondslagen. De argumenten hiervoor zijn dat dit vereist dat lezers van de jaarrekening voldoende kennis van de standaarden hebben om de ontbrekende informatie zelf aan te vullen, en dat dit onder de huidige wet- en regelgeving niet is toegestaan.

3 Opzet van het onderzoek

3.1 Vraagstelling

In dit onderzoek richten wij ons op de vraag welke keuzes ondernemingen maken bij het uiteenzetten van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling. Wij letten op keuzes met betrekking tot:

- de plaats van de informatie in het geheel van de toelichting;
- de hoeveelheid informatie/de mate van detaillering;
- het benadrukken van ondernemingsspecifieke elementen versus het samenvatten van de algemeen toepasbare grondslagen van IFRS;
- de keuze voor eigen bewoordingen dan wel het aansluiten bij de bewoordingen van IFRS en de model-

jaarrekeningen van accountantskantoren.

Gezien de stand van zaken van de discussie over de verbetering van de informatiewaarde van de jaarrekening heeft het onderzoek een exploratief karakter, vooral gericht op het identificeren van richtingen waarin de praktijk zich verder kan verbeteren.

3.2 Selectie onderwerpen

Voor het onderzoek hebben wij vier verslaggevingsonderwerpen geselecteerd: omzetverantwoording (IAS 18 en IAS 11), materiële vaste activa (IAS 16, met uitzondering van onroerendgoedbeleggingen), bedrijfscombinaties (IFRS 3) en hedge accounting (IFRS 7). De beperking tot enkele onderwerpen is ingegeven door praktische overwegingen; bij de selectie is gestreefd naar diversiteit die potentieel relevant is voor de toelichting op de grondslagen: de verwachting is dat omzet en materiële vaste activa voor alle ondernemingen in elk verslagjaar relevant zijn, maar dat bij omzet meer potentieel bestaat voor ondernemingsspecifieke toelichting. Hierbij kijken we dus enerzijds naar een balanspost en anderzijds naar een post uit de winst-en-verliesrekening. De verwachting is dat er grotere verschillen zijn in de mate waarin hedge accounting relevant is voor ondernemingen. Hedge accounting zal immers niet voor iedere onderneming spelen. Bedrijfscombinaties is een voorbeeld van een onderwerp dat in sommige jaren zeer relevant kan zijn en in andere jaren geheel niet.

Tabel 1 bevat een samenvatting van de toelichtingsvereisten per onderwerp met betrekking tot de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

Tabel 1 Samenvatting toelichtingsvereisten

Omzet (IAS 18.35 en IAS 11.39)	De grondslagen voor financiële verslaggeving die gehanteerd worden voor de opname van opbrengsten, waaronder de toegepaste methoden voor het bepalen van de mate van voltooiing van transacties waarbij diensten worden verricht. Onderhanden projecten: <ul style="list-style-type: none"> • de gebruikte methoden voor de bepaling van de opbrengsten uit hoofde van onderhanden projecten • de gebruikte methoden voor de bepaling van het stadium van voltooiing van onderhanden projecten
Materiële vaste activa (IAS 16.73)	Voor iedere categorie van materiële vaste activa: <ul style="list-style-type: none"> • de waarderingsgrondslagen die voor de bepaling van de brutoboekwaarde zijn gebruikt • de gebruikte afschrijvingsmethoden
Bedrijfscombinaties (IFRS 3.59 en B64)	Informatie die gebruikers van de jaarrekening in staat stelt de aard en financiële gevolgen te beoordelen van een bedrijfscombinatie waaronder: <ul style="list-style-type: none"> • de methode voor het bepalen van de reële waarde van aandelenbelangen van de overnemende partij die zijn opgenomen in de overgedragen vergoeding • hoe de verkrijgende partij transacties heeft verwerkt die los van de verwerving van activa en overname van verplichtingen in de bedrijfscombinatie worden opgenomen • voor elk tegen reële waarde gewaardeerd minderheidsbelang in een overgenomen partij, de waarderings-technieken die zijn gebruikt om die waarde te bepalen
Hedge accounting (IFRS 7.21)	Verwijzing naar IAS 1.117: informatie over de bij het opstellen van de jaarrekening gehanteerde waarderingsgrondslag(en) en over de overige gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving die relevant zijn voor een goed inzicht in de jaarrekening.

Uit tabel 1 blijkt dat de standaarden enigszins verschillen in hun benadering. Wat betreft omzet en materiële vaste activa wordt in generieke termen gevraagd om een uiteenzetting van ‘accounting policies’, ‘methods’ en ‘measurement bases’, met verwijzing naar specifieke onderwerpen zoals de bepaling van afschrijving of voortgangpercentages. De toelichtingsvereisten voor bedrijfscombinaties zijn geheel gericht op het verstrekken van gedetailleerd inzicht in specifieke transacties, en daarbij vooral op concrete gegevens zoals bedragen, percentages, prijzen en de uitkomst van waarderingen. Wellicht omdat er voor bedrijfscombinaties maar één mogelijke verwerkingwijze is (acquisition accounting) wordt in IFRS 3 niet om een uiteenzetting van de algemene verwerkingwijze gevraagd. Slechts op enkele specifieke punten waar de overnemer enige keuze heeft wordt gevraagd om een uitleg van de gebruikte methode of grondslag. Voor hedge accounting zijn géén specifieke voorschriften over uiteenzetting van accounting policies opgenomen, de algemene bepaling van IFRS 7.21 geldt voor financiële instrumenten in het algemeen.

Geconcludeerd kan worden dat er betrekkelijk weinig specifieke voorschriften zijn voor de toelichting op waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen voor de gekozen onderwerpen. Dit betekent dat de ondernemingen wat regelgeving betreft hoofdzakelijk moeten terugvallen op IAS 1, in het bijzonder paragraaf 117: ‘An entity shall disclose its significant accounting policies comprising: (a) the measurement basis (or bases) used in preparing the financial statements; and (b) the other accounting policies used that are relevant to an understanding of the financial statements’. De volgende paragrafen lichten toe dat met ‘measurement basis’ de waarderingsgrondslagen zoals kostprijs, fair value en dergelijke worden bedoeld (IAS 1.118), en dat bij de toelichting op overige grondslagen het management zich laat leiden door de overweging of deze toe-

lichting gebruikers van de jaarrekening helpt in het begrijpen hoe transacties en gebeurtenissen in de balans en resultatenrekening zijn verwerkt: ‘each entity considers the nature of its operations and the policies that the users of its financial statements would expect to be disclosed for that type of entity’. Daarbij wordt toelichting op het gebruik van keuzemogelijkheden in IFRS in het bijzonder geacht voor de gebruikers (IAS 1.119).

3.3 Selectie ondernemingen

Voor het onderzoek zijn twee maal 23 (totaal 46) ondernemingen geselecteerd met een beursnotering in Nederland dan wel het Verenigd Koninkrijk. De keuze voor Nederland is ingegeven door de relevantie voor de lezers van dit tijdschrift. Vergelijking met een tweede land is een vorm van benchmarking. Daarbij is gekozen voor één land om de vergelijking niet complex te maken, en voor het Verenigd Koninkrijk vanwege (1) een in het algemeen vergelijkbare verslaggevingscultuur en (2) nadrukkelijke aandacht sinds een aantal jaren in het Verenigd Koninkrijk voor het thema effectievere verslaggeving (*Louder than Words, Cutting Clutter*, enz.).

Financiële ondernemingen blijven buiten beschouwing in de verwachting dat zij op grond van bedrijfsactiviteiten heel andere accenten in de toelichting van accounting policies moeten leggen.

Om een valide vergelijking mogelijk te maken worden de Nederlandse en Britse ondernemingen¹ gematched op bedrijfstak en grootte, als volgt:

- In de database Amadeus worden ondernemingen met een beursnotering in Nederland en het Verenigd Koninkrijk geselecteerd.
- Ondernemingen die niet op basis van IFRS rapporteren worden uitgesloten.
- In aflopende volgorde van grootte (omzet) wordt voor elke Nederlandse onderneming de Britse on-

Tabel 2 Omvang toelichting per onderwerp en per land

Onderwerp/land	Gemiddeld (woorden)	Mediaan (woorden)	Minimum (woorden)	Maximum (woorden)	Aantal zonder toelichting
Omzet					
- NL	397	288	102	1431	0
- VK	238	191	47	622	0
Materiële vaste activa					
- NL	254	235	82	715	0
- VK	184	173	0	532	1
Bedrijfscombinaties					
- NL	206	214	11	517	0
- VK	225	220	0	573	3
Hedge accounting					
- NL	252	277	0	873	6
- VK	225	188	0	785	5

onderneming uit dezelfde bedrijfstak (Bureau Van Dijk peer group) geselecteerd met het kleinste absolute verschil in omzet (EUR, latest available year, uit Amadeus). Wanneer geen Britse onderneming uit dezelfde bedrijfstak te vinden is met een omzet tussen de 67% en 150% van de omzet van de Nederlandse onderneming wordt de Nederlandse onderneming niet in de steekproef opgenomen.

Bijlage A bevat een overzicht van de geselecteerde ondernemingen.

3.4 Dataverzameling

Dataverzameling beperkt zich tot de (toelichting op de) geconsolideerde jaarrekening over het boekjaar 2015, of, bij gebroken boekjaren, de meest recente beschikbare jaarrekening. Met het oog op vergelijkbaarheid zijn voor alle ondernemingen de Engelstalige versies geselecteerd. Voor drie ondernemingen bleek alleen een Nederlandstalige versie beschikbaar. Wij gaan er van uit dat dit onze bevindingen niet noemenswaardig heeft beïnvloed.²

Uit deze toelichting zijn de tekstgedeelten geselecteerd die betrekking hebben op de uiteenzetting van de waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen voor de vier gekozen onderwerpen. Voor de vastlegging van de bevindingen is gebruik gemaakt van het analyseprogramma Atlas.ti. Hiermee kunnen in pdf-documenten tekstgedeelten worden geselecteerd en gecodeerd.

Het selecteren van de teksten bleek in veel gevallen eenduidig te kunnen gebeuren in de zin dat alle ondernemingen wel op een of andere manier bij de opbouw van hun teksten onderscheid maken tussen de uiteenzetting van de stelselmatig toegepaste waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen enerzijds, en nadere toelichting op de cijfers voor het afgelopen boekjaar en de balansposities, inclusief specifieke schattingen en andere gebruikte inputs, anderzijds. Bij de afbakening van de onderwerpen moesten wel enkele keuzes worden gemaakt, waaronder met name:

- Bij de grondslagen voor materiële vaste activa zijn teksten over bijzondere waardevermindering buiten beschouwing gelaten omdat deze vaak betrekking hebben op meerdere categorieën activa. Ook de verwerking van geleasde activa blijft buiten beschouwing.
- Bij de grondslagen voor de verwerking van bedrijfscombinaties zijn teksten over de behandeling van goodwill na de eerste waardering buiten beschouwing gelaten.

Zoals in het vervolg nader zal blijken komt het ook voor dat de toelichting op de grondslagen en toelichting op specifieke inputs of op de situatie in het boekjaar enigszins door elkaar lopen. Hierbij moesten soms meer subjectieve keuzes worden gemaakt. Wij zijn echter van mening dat het potentiële effect van deze keuzes op onze bevindingen gering is, mede gezien het ex-

ploratieve en overwegend kwalitatieve karakter van dit onderzoek.

4 Uitkomsten onderzoek

4.1 Omvang van de toelichting

Wij beginnen met een indruk te geven van de omvang van de toelichting, uitgedrukt in aantallen woorden. Tabel 2 geeft hierover informatie per onderwerp en per land.

Uit Tabel 2 blijkt dat alle ondernemingen althans enige toelichting geven op de grondslagen voor de omzet. Daarbij kan worden opgemerkt dat, met uitzondering van het onderwerp 'bedrijfscombinaties', de Nederlandse ondernemingen wat meer woorden gebruiken dan hun Britse tegenhangers. Zonder een zwaardere conclusie te willen trekken dan de cijfers kunnen dragen is onze indruk toch wel dat de Britse ondernemingen in de regel bondiger formuleren.

Conform de verwachting is 'omzet' voor alle ondernemingen in elk boekjaar een relevant onderwerp. Waarschijnlijk als gevolg van de universele relevantie van omzet als kerncijfer in de jaarrekening zien wij ook géén correlatie tussen de omvang van de toelichting en de omvang van de onderneming (hetzij in termen van omzet, hetzij in termen van totale activa, beide in euro's). De grondslagen voor materiële vaste activa worden ook door de meeste ondernemingen uiteengezet. De uitzondering betreft een Britse onderneming die onder de materiële vaste activa alleen onroerendgoedbeleggingen vermeldt. Bij dit onderwerp zien we wel dat de omvang van de toelichting enigszins samenhangt met de omvang van de onderneming en, in mindere mate, met het relatieve belang van materiële vaste activa (ten opzichte van totale activa).³

Op enkele uitzonderingen na geven de meeste ondernemingen een toelichting op de accounting policies voor de verwerking van bedrijfscombinaties. Dit is opvallend in de zin dat lang niet alle ondernemingen in het huidige of vorige boekjaar een overname hebben gedaan. Dit geldt voor in totaal 20 ondernemingen uit beide landen. Na aftrek van de drie Britse ondernemingen die géén toelichting geven blijven er dus 17 ondernemingen over (37%, gelijk verdeeld over Nederland en het Verenigd Koninkrijk) die wel, en soms uitgebreid, informatie verstrekken over de verwerking van bedrijfscombinaties zonder dat deze hebben plaatsgevonden. Dit is wellicht te rechtvaardigen met het oog op nog steeds op de balans voorkomende goodwill uit eerdere bedrijfscombinaties, maar het komt ons voor dat een mechanisch kopiëren van teksten van het ene naar het andere boekjaar een meer waarschijnlijke verklaring is. Wij zien ook geen aanwijzingen dat de omvang van de toelichting op enige wijze samenhangt met de omvang van de onderneming.

Bij het onderwerp hedge accounting blijkt de relatie tussen vóórkomen en toelichting wat sterker. Van de in totaal 11 ondernemingen die de waarderingsgrondslagen voor dit onderwerp niet toelichten doen er 10 een korte mededeling waaruit blijkt of kan worden afgeleid dat er geen sprake is van derivaten en/of dat hedge accounting niet wordt toegepast. Bij één onderneming ontbreekt een dergelijke mededeling. Omdat voor de schaal waarop hedge accounting wordt toegepast geen eenvoudige maatstaven beschikbaar zijn is gekeken naar de samenhang tussen de omvang van de toelichting en de omvang van de onderneming. Deze blijkt significant positief te zijn, maar dit is vooral toe te schrijven aan de Britse ondernemingen.⁴

4.2 Uiteenzetting van waarderingsgrondslagen - algemeen

In het debat over de verbetering van de informatieve waarde van de jaarrekening wordt soms opgemerkt dat de toelichting op accounting policies, voor zover het hier gaat om teksten die van jaar op jaar herhaald worden en in feite bestaan uit samenvattingen van de relevante regelgeving, wellicht beter in een appendix, een apart document, of wellicht op de website van de onderneming geplaatst kan worden, zodat hiernaar vanuit de jaarrekening verwezen kan worden. Hierbij wordt dan ook wel opgemerkt dat dit juridisch op dit moment wellicht nog niet of beperkt mogelijk is (ICAS/NZICA, 2011, p. 7; FRC, 2011, p. 7).

Mogelijk vanwege deze juridische beperkingen hebben wij geen voorbeelden aangetroffen van ondernemingen die verwijzen naar een uiteenzetting van grondslagen buiten de jaarrekening. Maar ook binnen de context van de jaarrekening blijkt nog slechts beperkt geëxperimenteerd te worden met alternatieve structuren. Vrijwel alle onderzochte ondernemingen kiezen voor een 'klassieke' structuur waarin eerst een aantal pagina's lang de toegepaste grondslagen worden beschreven, en daarna post voor post verdere toelichting wordt gegeven in de vorm van splitsingen, mutatieoverzichten en overige informatie.

Slechts drie ondernemingen hebben gekozen voor een structuur waarbij de uiteenzetting van de grondslagen wordt gesplitst in tekstblokken die telkens direct naast de overige toelichting op de desbetreffende posten of transacties wordt geplaatst. Dit betreft drie Nederlandse ondernemingen (Arcadis, Vopak en Tom Tom). Door middel van een steunkleur, een afwijkend lettertype en/of symbolen in de kantlijn worden de verschillende typen teksten onderscheiden. Arcadis en Vopak maken daarbij typografisch onderscheid tussen de 'accounting policies', de 'key accounting estimates and judgments' ('significant estimates') en de overige toelichtingsinformatie. Deze ondernemingen zijn ook vergelijkbaar in de zin dat beide de onderwerpen in de toelichting gegroepeerd hebben in vergelijkbare secties ('algemeen', 'resultaten', 'vaste activa en beleggingen',

'werkkapitaal', 'governance', 'kapitaalstructuur', enzovoorts). Het lijkt ons dat deze ondernemingen getracht hebben invulling te geven aan het principe van IAS 1.113: 'An entity shall, as far as practicable, present notes in a systematic manner'. Dit wil niet zeggen dat andere ondernemingen dit niet gedaan hebben, maar wij zijn van mening dat een 'decentrale' toelichting op waarderingsgrondslagen, waarbij deze informatie geplaatst wordt in de directe omgeving van andere informatie over de desbetreffende posten een effectieve aanpak is die wat ons betreft als best practice mag gelden. Daarnaast zijn er nog vier ondernemingen (één uit Nederland, drie uit het Verenigd Koninkrijk) die een gemengde vorm hebben gekozen. Hoewel de toelichting van deze ondernemingen begint met een algemene uiteenzetting van de waarderingsgrondslagen, wordt voor sommige posten de informatie over de waarderingsgrondslagen geheel of gedeeltelijk gepresenteerd bij de toelichting op de desbetreffende post.

Een andere vraag is of het nodig is om in de toelichting op de waarderingsgrondslagen te verwijzen naar specifieke toegepaste standaarden, of paragrafen binnen de standaarden, dus om bijvoorbeeld bij de uiteenzetting van de grondslagen voor opbrengstverantwoording te verwijzen naar IAS 18. De onderzochte ondernemingen doen dit niet, althans niet systematisch voor alle onderwerpen. Wel komen terloopse verwijzingen voor zoals "The Group also documents its assessment (...) whether the derivatives that are used in hedging transactions meet the strict criteria of IAS 39 for being described as "effective" in offsetting changes in cash flows of hedged items". Ons lijkt dit niet zo zinvol. Er is ook een risico op fouten aanwezig, bijvoorbeeld bij een verwijzing naar IAS 27 die wij aantreffen, maar die geactualiseerd had moeten worden naar IFRS 10.

Op vier ondernemingen na worden alle onderzochte ondernemingen gecontroleerd door een Big 4-accountantskantoor.⁵ Dit roept de vraag op of er enige invloed te bespeuren is van de teksten in de voorbeeldjaarrekeningen die elk van deze kantoren heeft opgesteld.⁶ Zoals in het vervolg uit enkele voorbeelden zal blijken is aannemelijk dat ondernemingen wel naar deze teksten kijken en er met enige regelmaat ook delen uit overnemen. Wij hebben echter niet gezien dat ondernemingen in de steekproef deze teksten integraal overnemen. Het tegendeel is het geval: ook ondernemingen die zich op onderdelen op een voorbeeldtekst baseren passen deze altijd in meer of mindere mate aan. Zonder dat wij dit in detail hebben onderzocht lijkt het ons plausibel dat bij de meeste of alle ondernemingen achter de uiteenzetting van de waarderingsgrondslagen een complexe tekstgeschiedenis schuilgaat van jarenlange incrementele aanpassingen onder verschillende invloeden (veranderende regelgeving, voorbeelden van andere ondernemingen, wisseling van accountant).

4.3 Omzet

Alle ondernemingen geven in hun uiteenzetting een min of meer gedetailleerde samenvatting van de hoofdlijnen van IAS 18 en, voor zover van toepassing, IAS 11. Naar onze mening is het echter niet zo zinvol om, bijvoorbeeld, letterlijk het lijstje van zes criteria voor omzetverantwoording uit IAS 18.14 over te nemen, zoals door een aantal ondernemingen gedaan wordt. ‘Omzet’ is een onderwerp dat zich leent om concreet te maken wat deze algemene criteria betekenen voor de specifieke producten en diensten van de onderneming. Wat ons betreft zou de lezer uit de uiteenzetting van de grondslagen voor omzetverantwoording de activiteiten van de onderneming als het ware voor zich moeten zien. Een voorbeeld van wat wij hiermee bedoelen is te vinden in de jaarrekening van Celtic (figuur 1).

De uiteenzetting van Celtic, die slechts gedeeltelijk in figuur 1 is weergegeven, is verhoudingsgewijs vrij lang. Hoe uitgebreid deze beschrijving moet zijn zal afhangen van de verscheidenheid en complexiteit van de activiteiten waarmee opbrengst gegenereerd wordt. Dat het soms kort maar toch vrij concreet kan zien we in de jaarrekeningen van DPA (figuur 2), Vopak (figuur 3) en Softcat (figuur 4)

DPA kiest voor een beschrijving die start met de aard van de activiteiten, en deze activiteiten zijn vervolgens leidend bij de beschrijving van de accounting policies. Kernbegrippen uit IFRS zijn weliswaar te herkennen, maar de tekst leest bepaald niet als een samenvatting

van IFRS, hetgeen wij als positief beoordelen. Vopak kiest voor een beschrijving die wel begint met een korte parafrase van de definitie van omzet en de criteria voor verwerking met IFRS maar die vervolgens, en dat is de reden waarom wij het fragment weergeven, kernachtig uitlegt hoe dit doorwerkt voor een tweetal specifieke aspecten van de bedrijfsvoering. Wij veronderstellen dat met name het aspect ‘modifications of property, plant and equipment upfront paid by customers’ een aspect van het bedrijfsmodel van Vopak is waar niet iedere lezer zich al bij voorbaat van bewust zal zijn, en dat geeft het benoemen van het bijhorende verslaggevingsvraagstuk toegevoegde waarde. Ook Softcat (een ‘IT infrastructure provider’) begint met een korte samenvatting van IFRS, maar signaleert vervolgens de vraag of de onderneming bij levering van goederen en diensten als principaal of agent optreedt als een wezenlijk aandachtspunt. Dit komt dan ook terug bij de behandeling van de verschillende omzetcategorieën (goederen, diensten).

Wij vinden het dus van belang dat een onderneming specifieke vraagstukken rond omzetverantwoording benoemt. Een dergelijke vermelding wordt nog effectiever als de onderneming tevens een indicatie geeft van het belang van de onderliggende post. Dat zou al in de beschrijving van de grondslagen kunnen door het gebruik van woorden als “ruim de helft van de omzet bestaat uit” of “bij uitzondering komt het voor dat”. Een andere mogelijkheid is om consistent te zijn en elders in de toelichting nadere informatie te geven. Zo

Figuur 1 Best practice Grondslagen omzetverantwoording, fragment: Celtic plc, Annual Report Year Ended 30 June 2015, p. 37

Revenue, which is exclusive of value added tax, represents match receipts and other income associated with the continuing principal activity of running a professional football club. Revenue is analysed between Football and Stadium Operations, Merchandising and Multimedia and Other Commercial Activities.

Football and Stadium Operations revenue arises from all ticket sales, standard, premium and corporate, derived from matches played at Celtic Park.

Other revenues arise from matchday and non-matchday catering and banqueting, visitor centre revenues, soccer school revenues, donations received from Celtic Development Pools Limited, UEFA participation fees and revenues derived from the hiring of Celtic Park for football and non-football events. All such revenues are recognised in line with the completion of the matches or events to which they relate, with the exception of donations, which are recognised on receipt.

Merchandising revenue includes the revenues from Celtic’s retail partners and outlets including home shopping, wholesale revenues and other royalty revenues derived from the exploitation of the Celtic brand.

Multimedia and Other Commercial Activities revenues are generated through the sale of television rights, sponsorship revenues and joint marketing and partnership initiatives. The following revenue forms part of Multimedia & Other Commercial Activities.

Revenue from the sale of television rights is recognised dependent upon the nature of the related competition or event as follows:

i) Domestic league television rights are sold centrally by the Scottish Professional Football League (‘SPFL’) and distributed to the Scottish Premiership clubs on a percentage basis dependent upon the final league positions of the clubs. Revenue is recognised evenly over the period to which it relates, namely the course of the football season.

(...)

Figuur 2 Best practice Grondslagen omzetverantwoording: DPA Group N.V., Jaarverslag 2015, p. 68

DPA levert met hooggekwalificeerde professionals kennis- en capaciteitsoplossingen voor verschillende vakgebieden. De omzet bestaat uit vergoedingen voor dienstverlening (inzet op interim- en projectbasis van gespecialiseerde professionals en advies). De Groep fungeert ook als tussenpersoon voor het detacheren van professionals via andere, niet aan haar gelieerde ondernemingen.

De netto-omzet uit diensten betreft de over het boekjaar van derden ontvangen en te ontvangen tegenprestaties uit hoofde van de reële waarde van de geleverde diensten exclusief de daarover geheven belastingen, zijnde de gewerkte uren tegen de overeengekomen tarieven of vaste, met de opdrachtgever overeengekomen vergoedingen gedurende het verslagjaar.

Als de Groep in transacties slechts als tussenpersoon fungeert, wordt alleen het bijbehorende provisiebedrag als netto-omzet verantwoord. De netto-omzet uit hoofde van diensten wordt in het overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten verantwoord naar rato van de verrichte dienstverlening op balansdatum.

Als uit hoofde van één overeenkomst diensten in verschillende verslagperiodes worden geleverd, wordt de vergoeding tijdsevenredig toegerekend.

Figuur 3 Best practice Grondslagen omzetverantwoording: Royal Vopak, Annual Report 2015, p. 136

Revenue represents the fair value of the consideration received or receivable for services provided in the normal course of business, stated net of discounts, and value added taxes. When it is probable that the future economic benefits will flow to the Group, the recognition in the statement of income is in proportion to the stage of the rendered performance as at the end of the reporting period. Tank rentals, including minimum guaranteed throughputs, are recognized on a straight-line basis over the contractual period. Revenues from excess throughputs and other services are recognized on completion of the services. Modifications of property, plant and equipment upfront paid by customers are accounted for as prepaid revenues and recognized in the statement of income over the contractual period on a straight-line basis.

Figuur 4 Best practice Grondslagen omzetverantwoording: Softcat Ltd Annual Report and Accounts 2015, p. 30

Revenue from the sale of goods is recognised to the extent that it is probable that the economic benefits will flow to the Company and the revenue can be reliably measured. Revenue is measured at the fair value of the consideration received or receivable, taking into account contractually defined terms of payment and excluding taxes or duty. The Company assesses its revenue arrangements against specific criteria in order to determine if it is acting as principal or agent. The following specific recognition criteria must also be met before revenue is recognised:

Sale of goods

The Company sells hardware and software that is sourced from and delivered by a number of suppliers. Revenue from the sale of these goods is recognised when the significant risks and rewards of ownership of the goods have passed to the buyer, usually on delivery of the goods. The Company has primary responsibility for the acceptability of goods sold, is exposed to inventory risk during the delivery period, establishes the selling price itself and bears the customer's credit risk. It is therefore considered to be acting as principal in these sales and revenue is measured using the price charged to the customer, excluding sales tax.

(...)

besteedt Telegraaf Media Groep (TMG) bij de uiteenzetting van de waarderingsgrondslagen terecht aandacht aan de verwerking van ruiltransacties (ruil van advertentieruimte) omdat dit niet een algemeen voorkomende opbrengstencategorie is. In de nadere toelichting op het omzetcijfer wordt vervolgens kwantitatief aangegeven welk deel van de omzet betrekking heeft op ruiltransacties.

Een enkele keer zien wij ondernemingen worstelen met

de vraag hoe ver zij moeten gaan met het uitleggen van de omzetverantwoording van specifieke maar relatief kleine opbrengstencategorieën. Zo geeft Fugro aan dat sommige opbrengstencategorieën geen 'significant category of revenue' zijn als bedoeld in IAS 18.35(b), en dus niet afzonderlijk hoeven te worden getoond in een nadere uitsplitsing van het omzetcijfer, maar dat toch 'for completeness' sake' de grondslagen voor omzetverantwoording uiteen worden gezet. Naar onze mening zou

hierbij naast het kwantitatieve belang van de post ook leidend moeten zijn of zich ongebruikelijke of lastige verslaggevingsvraagstukken voordoen. Met andere woorden, het lijkt ons dat de grondslagen van de belangrijkste opbrengstencategorieën in elk geval kort moeten worden aangegeven, ook al zijn ze wellicht voorspelbaar. Toelichting op kleinere posten is dan alleen nodig voor zover de lezer op grond van de algemene beschrijving van de bedrijfsactiviteiten en een redelijke kennis van IFRS niet zelf in grote lijnen zou kunnen bedenken welke vragen er spelen en hoe de onderneming ze heeft opgelost.

Veruit de meest uitgebreide toelichting troffen wij aan bij ASML, ondanks het feit dat ASML de op IFRS gebaseerde jaarrekening die wij voor dit onderzoek hebben geraadpleegd 'slechts' beschouwt als wettelijk verplichte jaarrekening, terwijl het een tweede jaarrekening op basis van US GAAP ziet als het primaire medium voor financiële communicatie. De toelichting op de grondslagen voor omzetverantwoording in de US GAAP jaarrekening zijn op onderdelen nog uitvoeriger. ASML levert complexe producten onder complexe contractuele voorwaarden, en heeft dus veel toe te lichten. In dat licht zien wij de omvangrijke toelichting als best practice, ondanks dat op onderdelen de toelichting niet goed begrijpelijk is zonder de informatie over de producten en bedrijfsprocessen uit het directieverslag (dan wel management's discussion & analysis) te raadplegen. Figuur 5 toont een alinea die de meeste lezers waarschijnlijk wel een vrij concrete indruk geeft van de criteria die worden gebruikt bij de verantwoording van omzet op geleverde systemen.

Niettegenstaande het voorbeeld van Celtic is onze indruk dat de Nederlandse ondernemingen duidelijk vaker hebben geprobeerd om in beschrijving van de omzetverantwoording de eigen aard van de bedrijfsactiviteiten tot

uitdrukking te brengen. Naast het in tabel 2 genoemde kwantitatieve verschil zien wij dus ook een kwalitatief verschil.

4.4 Materiële vaste activa

Het onderwerp materiële vaste activa ('property, plant and equipment') lijkt weinig aanleiding te geven voor bedrijfsspecifieke toelichting op de waarderingsgrondslagen. De belangrijkste variatie lijkt te bestaan uit de mate van detail waarin IAS 16 wordt samengevat. Alle ondernemingen vermelden de waarderingsgrondslag. Deze is zonder uitzondering gebaseerd op kostprijs verminderd met afschrijvingen. Eén onderneming (Sligro) vermeldt dat de optie om te waarderen op basis van reële waarde niet is gebruikt. Alle ondernemingen vermelden dus ook iets over de wijze waarop de afschrijvingen worden bepaald. De overige onderwerpen die vrijwel altijd aan de orde komen zijn de behandeling van onderhoudskosten en investeringen in uitbreiding of vernieuwing, en de afboeking ('derecognition') bij verkoop of aan het einde van de gebruiksduur.

Ook hier zien we verschillen tussen de Nederlandse en de Britse ondernemingen (zie ook tabel 2): waar 15 Nederlandse ondernemingen (65%) meer dan 200 woorden nodig hebben om hun grondslagen uiteen te zetten, is dit slechts voor 8 (35%) Britse ondernemingen het geval. Meer tekst betekent echter niet dat meer ondernemingspecifieke informatie wordt gegeven. Van de 23 ondernemingen die een wat langere uiteenzetting geven (> 200 woorden) zijn er slechts vier waarvan gezegd kan worden dat zij in hun bewoordingen laten merken dat zij materiële vaste activa hebben die niet algemeen voorkomen, en waarvan de verwerkingwijze in de jaarrekening dus enige extra aandacht vraagt. Fugro geeft relatief uitgebreide informatie over afschrijvingstermijnen (zie onder). Heineken en SAB Miller gaan allebei in op de verwerking van herbruikbare emballage (flessen, kratten, fusten) die onder de materiële vaste activa zijn opgenomen. Boskalis bespreekt de problematiek van de ongelijkmatige slijtage van baggerapparatuur (zie figuur 6).

Figuur 5 Best practice Grondslagen omzetverantwoording: ASML Statutory Report 2015, p. 65

Prior to shipment, systems undergo a FAT in our cleanroom facilities, effectively replicating the operating conditions that will be present on the customer's site, in order to verify whether the system will meet its standard specifications and any additional technical and performance criteria agreed with the customer, if any. A system is shipped, and revenue is recognized, only after all contractual specifications are met and customer sign-off is received or waived. In case not all specifications are met and the remaining performance obligation is not essential to the functionality of the system but is substantive rather than inconsequential or perfunctory, a portion of the sales price is deferred. Although each system's performance is re-tested upon installation at the customer's site, we have never failed to successfully complete installation of a system at a customer's premises.

Figuur 6 Best practice Specifieke toelichting materiële vaste activa: Boskalis NV, Annual Report 2015, p. 75

The wear of dredging equipment is highly dependent on unpredictable projectspecific combinations of soil conditions, material to be processed, maritime circumstances, and the intensity of the deployment of the equipment. As a result of this erratic and time-independent patterns, the maintenance and repair expenses for conserving the assets are charged to the income statement.

De enige manier waarop sommige ondernemingen nog enigszins ingaan op de aard van hun activa is de weergave van de gebruiksduur (useful life) en/of de afschrijvingspercentages, per categorie activa (IAS 16.73(c)). Deze informatie wordt door alle ondernemingen gegeven, op drie na. Doorgaans gebeurt dit in de vorm van een kleine tabel, sommige ondernemingen kiezen ervoor om deze informatie in de lopende tekst op te nemen. Het geven van informatie over afschrijvingspercentages en/of levensduurverwachtingen van materiële vaste activa behoort waarschijnlijk tot de oudste vormen van toelichting op de balans en winst-en-verliesrekening en het is in die zin niet verrassend, nog afgezien van het vereiste van IAS 16, dat deze informatie vrijwel altijd gegeven wordt. Toch komt het ons voor dat deze informatie vaak maar weinig zegt. Deels is dat een kwestie van globale aanduidingen. De meeste ondernemingen onderscheiden drie tot vijf brede categorieën activa, waardoor de informatie per categorie gemakkelijk wat vaag kan worden: is het bijvoorbeeld echt nuttig om te weten dat de levensduur van 'buildings and constructions' varieert van 5 tot 45 jaar? Maar zelfs bij een uitzonderlijk gedetailleerde weergave als in het geval van Fugro (zie figuur 7) blijven de categorieën soms nog tamelijk heterogeen wat betreft levensduur. Bij brede intervallen is informatie over het gemiddelde (of de mediaan) en het maximum waarschijnlijk zinvoller.

Figuur 7 Best practice Weergave afschrijvingstermijnen: Fugro NV Annual Report 2015, p. 118

Category	Years
Land and Buildings	
Land	Infinite
Buildings	20-40
Fixtures and fittings	5-10
Vessels	
Vessels and jack-ups	2-25
Plant and equipment	
Plant and equipment	4-10
Survey equipment	3-5
Ocean bottom nodes	5-6
Aircraft	5-10
AUVs and ROVs	6-7
Computers and office equipment	3-4
Transport equipment	4
Other	
Dry-docking	3-5
Used plant and machinery	1-2

De indruk dat de toelichting op de grondslagen van materiële vaste activa tamelijk traditioneel wordt ingevuld wordt versterkt door het regelmatig voorkomen van vaste zinswendingen. Dit is het duidelijkst bij de Britse ondernemingen, waar het onderwerp 'afschrijvingen' vaak wordt ingeleid met de zin "Depreciation is recognised (calculated, provided) (so as) to write off the cost of an asset (items of property, plant and equipment) less their (estimated) residual values over their useful lives". Deze zin komt, met verschillende variaties, voor bij zeventien Britse ondernemingen (74%), maar niet in Nederland.⁷ Deze zin komt ook voor in de model IFRS-jaarrekeningen van Deloitte en KPMG, maar wij vermoeden dat de oorsprong ligt in de praktijk van UK GAAP vóór 2005.⁸ Inhoudelijk is de informatie natuurlijk equivalent aan wat andere ondernemingen in andere woorden zeggen, maar het verschijnsel is illustratief zowel voor het vaker genoemde fenomeen dat de toepassing van IFRS wordt gekleurd door nationale tradities, en voor de zorg die ten grondslag ligt aan het disclosure-debat, namelijk dat het opstellen van de jaarrekening soms wel wat mechanisch lijkt plaats te vinden.

4.5 Bedrijfscombinaties

Zoals opgemerkt in paragraaf 4.1 geven alle ondernemingen op drie na een toelichting op de grondslagen voor de verwerking van bedrijfscombinaties, ook al is het zo dat een deel van de ondernemingen in het huidige of vorige boekjaar geen overnames heeft gedaan. Dit lijkt ons niet zinvol. Ook op andere punten zien we dat de toelichting niet altijd is toegespitst op de feitelijke situatie van de onderneming. Het komt voor dat wordt uitgelegd hoe minderheidsbelangen, negatieve goodwill en stapsgewijze bedrijfscombinaties worden verwerkt, terwijl deze situaties feitelijk niet in de jaarrekening voorkomen. Het omgekeerde is natuurlijk ook waar: als bijvoorbeeld put-opties op minderheidsbelangen aan de orde zijn, dan is toelichting op de verwerking hiervan wel terecht, zoals in de jaarrekening van Tate & Lyle.

De ondernemingen die géén concrete overnames te melden hebben geven uiteraard alleen in hun grondslagenparagraaf informatie over bedrijfscombinaties. De andere ondernemingen blijken in feite een keuze-mogelijkheid te hebben: zij kunnen ervoor kiezen om in het grondslagenoverzicht eerst min of meer uitgebreid te beschrijven hoe bedrijfscombinaties in het algemeen verwerkt worden, en dan elders in de toelichting ingaan op concrete transacties. Het is echter ook mogelijk om de algemene uiteenzetting van de grondslagen beknopt tot zeer beknopt te houden, en de verwerkingswijze toe te lichten aan de hand van de concrete transacties.

Een voorbeeld van het laatste is te vinden in de jaarrekeningen van Ahold en John Wood. In de algemene

grondslagenparagraaf wordt bij de behandeling van consolidatie aangegeven dat deelnemingen in de consolidatie worden betrokken vanaf het moment dat 'control' wordt verworven, maar verder wordt de verwerking van bedrijfscombinaties niet besproken. Dit gebeurt elders in de toelichting aan de hand van transacties in het huidige of vorige boekjaar. Daarbij wordt dan eenvoudigweg vermeld dat de transacties op basis van 'acquisition accounting' zijn verwerkt. Wat dat inhoudt blijkt dan verder uit informatie over de 'fair value' van overgenomen activa en verplichtingen, de berekening van goodwill, de behandeling van 'contingent consideration', de invloed op het resultaat gedurende het boekjaar en dergelijke. Dit lijkt ons een zinnige manier om de toelichting in te richten, zowel omdat bedrijfscombinaties niet per definitie elk jaar voorkomen, en omdat het meestal toch gaat om één of slechts enkele transacties die, bij voldoende belang, wellicht het beste individueel kunnen worden toegelicht.

Van de ondernemingen die de toelichting op de grondslagen 'decentraal' bij de toelichting op de posten plaatsen (zie paragraaf 4.2) geeft Arcadis een samenvatting van de grondslagen in een apart tekstkader (zie figuur 8) en een uitgebreide toelichting per transactie. Deze laatste is te uitgebreid om te reproduceren, maar behoort naar onze mening tot de best practices. De algemene uiteenzetting in figuur 8 is van iets meer dan gemiddelde lengte. Het voorbeeld geeft wat ons betreft aan hoe deze grondslagen redelijk beknopt uiteengezet kunnen worden, maar andere en wellicht ook kortere

formuleringen zijn zeker denkbaar. Wat dit voorbeeld betreft merken we op dat de verwijzingen naar IFRS 3 en IAS 37 voor ons niet nodig zijn (bij andere onderwerpen verwijst Arcadis ook niet naar de onderliggende standaarden). De bespreking van contingent consideration is waarschijnlijk wel relevant, maar zeker is dit niet omdat elders in de toelichting in dit verband gesproken wordt van deferred consideration, zonder dat duidelijk wordt of bij de laatste voorwaardelijkheid en herwaardering naar fair value een rol spelen. Consistentie in de gebruikte begrippen tussen de uiteenzetting van de grondslagen en de rest van de toelichting is wel van belang.

Net als bij materiële vaste activa is het zo dat de ondernemingen die er voor kiezen om in het algemeen uiteen te zetten hoe bedrijfscombinaties worden verwerkt dat doen in de vorm van een kortere of langere samenvatting van IFRS 3. Figuur 8 illustreert dat deze variantie in lengte niet verklaard wordt door ondernemingsspecifieke elementen, want die hebben wij vrijwel niet aangetroffen. Wat we wel vinden zijn beschrijvingen van 'acquisition accounting' en voor de hand liggende deelonderwerpen zoals de bepaling van goodwill, verwerking van negatieve goodwill, acquisitiekosten, 'contingent consideration' en voorlopige verwerking van acquisities tegen het einde van het boekjaar. Drie ondernemingen, die overigens wel alle drie een of meer overnames hebben gepleegd, zetten daarnaast ook nog in het algemeen uiteen hoe bij bedrijfscombinaties de reële waardes van verschillende ca-

Figuur 8 Best practice Uiteenzetting grondslagen bedrijfscombinaties: Arcadis Annual Report 2015, p. 174

Business combinations are accounted for using the acquisition method as at acquisition date, which is the date on which control is transferred to the Company. IFRS 3 establishes the following principles in relation to the recognition and measurement of items arising in a business combination:

- Recognition principle: Identifiable assets acquired, liabilities assumed, and non-controlling interests in the acquiree are recognized separately from goodwill. Acquired intangible assets must be recognized and measured at fair value in accordance with the principles if it is separable or arises from other contractual rights, irrespective of whether the acquiree had recognized the asset prior to the business combination occurring.
- Measurement principle: All assets acquired and liabilities assumed in a business combination are measured at acquisition-date fair value. This for example means that for contingent liabilities arising in a business combination the requirements of IAS 37 do not apply; contingent liabilities are measured at fair value.

Goodwill at acquisition date is measured as the fair value of the consideration transferred plus the recognized amount of any non-controlling interest in the acquiree less the net recognized amount (fair value) of the identifiable assets acquired and liabilities assumed.

The consideration transferred does not include amounts related to the settlement of pre-existing relationships. Such amounts are recognized in profit or loss.

Costs related to the acquisition, other than those associated with the issue of debt or equity securities incurred in connection with the business combination, are expensed.

Contingent consideration payable is recognized at fair value at the acquisition date. If the contingent consideration is classified as equity, it is not re-measured and settlement is accounted for within equity. Otherwise, subsequent changes to the fair value of the contingent consideration are recognized in profit or loss.

tegorieën activa (materiële en immateriële vaste activa, voorraden, enzovoorts) worden bepaald.

Een voorbeeld hoe de uiteenzetting van de grondslagen toch soms iets kan weergeven van de specifieke situatie van de onderneming is te vinden in de jaarrekening van PHP. Deze onderneming doet veel transacties in onroerend goed, zodat het een relevante vraag is of deze transacties verwerkt moeten worden als bedrijfscombinaties dan wel als verwerving van onroerendgoedbeleggingen (IAS 40.14A). Het is dan ook terecht dat aan dit vraagstuk aandacht wordt besteed (zie figuur 9).

Omdat in het algemeen slechts beperkt sprake is van ondernemingsspecifieke elementen zien we vaak teksten met een standaardkarakter. Wij zien hier ook wel weer invloed van de voorbeeldteksten van de grote accountantskantoren zonder dat gezegd kan worden dat deze zonder meer worden overgenomen. Deloitte heeft de meest uitgebreide voorbeeldtekst, waarin bijvoorbeeld in vrij grote mate van detail wordt ingegaan op de uitzonderingen op de 'recognition and measurement principles' van IFRS 3 (bijvoorbeeld de verwerking van belastinglatenties op basis van IAS 12). Eén onderneming heeft dit letterlijk overgenomen, de andere hebben dit naar onze mening terecht niet of korter weergegeven.

Een indicatie dat ook bij dit onderwerp de teksten wat kunnen verstarren is het blijven gebruiken van begrippen of uitdrukkingen uit eerdere versies van de standaarden. Zo refereren acht ondernemingen nog naar de 'purchase method', terwijl hiervoor sinds IFRS 3 (2008) het begrip 'acquisition method' wordt gebruikt (IFRS 3.BC14). Ook treffen we nog een enkele keer een

beschrijving aan in termen van allocatie van de overnameprijs (aan de identificeerbare activa en verplichtingen) ondanks dat IFRS 3 sinds 2008 de verwerking van bedrijfscombinaties niet meer op die manier beschrijft. Opvallend vinden wij verder dat bij dit onderwerp sommige ondernemingen blijven refereren aan in het verleden toegepaste overgangsbepalingen. Drie ondernemingen verwijzen er nog naar dat met de overgang naar IFRS met ingang van 2004 de verwerking van bedrijfscombinaties niet met terugwerkende kracht is aangepast. In principe zou dat nog relevant kunnen zijn voor een juist begrip van de goodwill die nu nog steeds (of juist niet) op de balans staat, maar waarschijnlijker lijkt dat deze teksten gewoon van jaar op jaar zijn overgenomen. Vier ondernemingen vermelden nog dat de verwerking van bedrijfscombinaties met ingang van 2010 (overgang naar gewijzigde IFRS 3) is gewijzigd. Ook dat lijkt niet iets te zijn waaraan de lezer tot in lengte van dagen herinnerd hoeft te worden.

4.6 Hedge accounting

Voor dit onderwerp geldt dat de toelichtingen van de meeste ondernemingen zonder problemen onderling uitwisselbaar zijn. Er is variatie in de precieze bewoordingen en de mate van detail waarmee wordt beschreven hoe, bijvoorbeeld, hedge accounting voor cashflowhedges werkt, maar de essentie is steeds gelijk en ook niet verrassend voor wie enigszins op de hoogte is van de inhoud van IFRS op dit punt. Dit is niet per se een verwijt aan de ondernemingen: het valt ook niet goed in te zien welke wezenlijke ondernemingsspecifieke informatie gegeven zou kunnen worden over de methodiek van hedge accounting. Dit ligt natuurlijk anders

Figuur 9 Best practice Grondslagen bedrijfscombinaties – ondernemingsspecifiek: Primary Health Properties PLC Annual Report 2015, p. 53 en 57

Property acquisitions and business combinations

Where a property is acquired through the acquisition of corporate interests, the Board considers the substance of the assets and activities of the acquired entity in determining whether the acquisition represents the acquisition of a business. The basis of the judgement is set out in Note 2.3(b).

Where such acquisitions are not judged to be an acquisition of a business, they are not treated as business combinations. Rather, the cost to acquire the corporate entity is allocated between the identifiable assets and liabilities of the entity based on their relative fair values on the acquisition date. Accordingly, no goodwill or additional deferred taxation arises. Otherwise, corporate acquisitions are accounted for as business combinations.

[Note 2.3(b):]

Property acquisitions during the year

The Directors have reviewed the acquisitions during the year on an individual basis in accordance with the requirements of IFRS 3(R). They consider that they all meet the criteria of asset acquisitions rather than business combinations and have accounted for them as such. Although corporate entities were acquired, they were special purpose vehicles for holding properties rather than separate business entities. This judgement was made due to the absence of business processes inherent in the entities acquired.

voor de informatie over het gebruik van hedges in het kader van risicomanagement, maar dat valt buiten het bestek van ons onderzoek.

Een voorbeeld van een op zich mooie compacte samenvatting van de verwerking van cashflowhedges is te vinden in de jaarrekening van Galliford Try (figuur 10). Er zijn veel ondernemingen die meer woorden nodig hebben om hetzelfde te zeggen. Het nadeel van deze uiteenzetting is echter dat ze overbodig is voor wie al weet wat een cashflowhedge is, maar waarschijnlijk moeilijk te begrijpen voor iemand die dat niet weet.

In de jaarrekening van Tate & Lyle is kennelijk geprobeerd om de relevantie van de informatie duidelijk te maken door de informatie over de uiteenzetting van de grondslagen vooraf te laten gaan door een voorbeeld waaruit de zin van hedge accounting blijkt (zie figuur 11). Hoewel wij sympathie hebben voor deze originele poging om de toelichting op de waarderingsgrondslagen begrijpelijk te maken voor minder deskundige lezers hebben wij ook enige aarzeling om dit als best practice te bestempelen. De reden voor deze aarzeling is dat figuur 11 ontleend is aan negen pagina's dichtbedrukte tekst over 'principal accoun-

ting policies' die niet echt uitnodigt tot lezen. Met andere woorden, het is misschien wel een goed idee om de toelichting op de waarderingsgrondslag een meer educatief karakter te geven, maar om dat effectief te maken moet waarschijnlijk een meer rigoureuze onderscheid worden gemaakt tussen op leken gerichte tekst en de echte kleine lettertjes voor de deskundigen.

Wellicht de meest nuttige ondernemings specifieke toelichting is, in voorkomende gevallen, dat hedge accounting niet wordt toegepast. Een dergelijke toelichting wordt niet met zoveel woorden in IFRS 7 vereist voor hedge accounting, maar kan gezien worden als toepassing van IAS 1.119 (toelichting op gebruik van keuzemogelijkheden binnen IFRS), omdat toepassing van hedge accounting niet verplicht is in situaties waar het mogelijk is. Boven is aangegeven dat tien ondernemingen vermelden dat geen sprake is van hedge accounting. Die bewering kan nog iets genuanceerd worden: sommige van deze ondernemingen melden namelijk dat er geen sprake is van derivaten die voor hedgingdoeleinden worden gebruikt. Waarschijnlijk betekent dit in de meeste gevallen dat ook geen hedge accounting wordt toegepast, maar helemaal zeker is dit niet omdat bij valutarisico soms ook hedge ac-

Figuur 10 Best practice Grondslagen cashflowhedge: Galliford Try plc, Annual Report and Financial Statements 2015, p. 82

Derivative financial instruments that are designated and effective as cash flow hedges, comprising interest rate swaps, are measured at fair value. The effective portion of changes in the fair value is recognised directly in reserves. Amounts accumulated in equity are recycled to the income statement in the periods when the hedged items will affect profit or loss. Any gains or losses relating to an ineffective portion is recognised in the income statement.

Figuur 11 Best practice Uiteenzetting van het nut van hedge accounting: Tate & Lyle PLC, Annual Report 2016, p. 100

As described in Note 29, the Group uses derivatives to mitigate risk. In many cases, the changes in the fair value of the derivatives are recognised before the hedged risk affects the Group income statement. For example, when the Group takes out a forward foreign currency contract to fix the exchange rate on committed or highly probable future sales in a foreign currency, changes in the fair value of the forward foreign exchange contract will be recognised in the income statement immediately, whereas the future sale will not affect the income statement until it is made. This creates a mismatch in the timing of recognition for compensating gains and losses. Hedge accounting seeks to mitigate this mismatch by applying specific accounting rules, if strict criteria are met, to the items that create the exposure to risk and the items used to manage that risk.

Figuur 12 Best practice Geen toepassing van hedge accounting: NSI Financial Statements 2015, p. 94

Derivative financial instruments are initially included at cost. After initial inclusion, derivatives are valued at fair value. Profits or losses arising from changes in the fair value of derivative financial instruments are immediately recognised in profit and loss. Hedge accounting is not applied.

Figuur 13 Best practice Toelichting op niet-toepassen hedge accounting: Oranjewoud, Annual Report 2015, p. 37

For the interest rate swaps and inflation swaps, which were concluded with Strukton in the acquisition of Strukton, hedge accounting is not applied. These interest rate swaps and inflation swaps are measured at fair value. The change in fair value of these swaps is directly recognized in the statement of income. No hedge accounting is applied since the hedge in fact starts at the acquisition date and then ineffectiveness would arise for sure.

counting kan worden toegepast waarbij het hedge-instrument géén derivaat is. Het lijkt ons dus beter om er vijf woorden aan te wijden om ondubbelzinnig duidelijk te maken dat hedge accounting niet wordt toegepast, zoals in de jaarrekening van NSI NV (zie figuur 12).

Wat betreft het wel of niet toepassen van hedge accounting weet een enkele onderneming de informatie toe te spitsen op de eigen situatie. Oranjewoud geeft aan dat hedge accounting niet wordt toegepast op hedgeposities verkregen in een bedrijfscombinatie, omdat door herwaardering naar fair value niet meer aan de effectiviteitscriteria wordt voldaan (zie figuur 13).

Als onderdeel van de waarderingsgrondslagen geeft één onderneming informatie over de bepaling van de fair value van derivaten waarop hedge accounting wordt toegepast: 'The fair values of the Group's interest rate swaps are calculated by J.C. Rathbone Associates Limited, an independent specialist which provides treasury management services to the Group' (PHP, Annual Report 2015, p. 56). Een dergelijke vermelding herinnert de lezer er weer aan dat achter het ogenschijnlijk simpele begrip 'fair value' complexe waarderingsprocessen schuil kunnen gaan waarbij de kwaliteit van de jaarrekening mede afhangt van de kwaliteit van de ingeschakelde expertise.

5 Conclusies en aanbevelingen

Wij hebben onderzoek gedaan naar de uiteenzetting van de grondslagen van waarderings- en resultaatbepaling met betrekking tot vier onderwerpen in de jaarrekening van een selectie van ondernemingen met beursnotering in Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Wij deden dit tegen de achtergrond van een al enkele jaren lopende discussie over verbetering van de informatieve waarde van de jaarrekening, waarbij een terugkerend thema is dat de uiteenzetting van de accounting policies te lang en te weinig specifiek zou zijn. Door gebruik van voorspelbare 'boilerplate language' zou dit deel van de toelichting onvoldoende functioneel zijn. Uit ons onderzoek blijkt echter een genuanceerd beeld. Deze nuance geldt zowel wat betreft verschillen tussen ondernemingen en verschillen tussen de onderzochte onderwerpen.

Wat de ondernemingen betreft is duidelijk dat een kleine minderheid van de onderzochte ondernemingen nadrukkelijk bezig is geweest met de toelichting op de waarderingsgrondslagen in de zin dat dit geleid heeft tot een aangepaste structuur. Daarbij wordt niet langer, zoals traditioneel gebruikelijk, aan het begin van de toelichting een lange uiteenzetting van de grondslagen gegeven maar wordt deze gesplitst en 'decentraal' gepresenteerd bij de verdere toelichting op de

desbetreffende posten of onderwerpen. Dit lijkt ons een goede ontwikkeling.

Maar ook bij de ondernemingen die vasthouden aan de traditionele indeling van de toelichting zien we verschillen in de mate waarin de ondernemingen trachten de teksten te laten aansluiten op de eigen, actuele omstandigheden. Wat hier het beste is, is per definitie niet in algemene regels te vatten. Met voorbeelden hebben wij getracht zichtbaar te maken dat ondernemingen de aandacht kunnen vestigen op transacties of gebeurtenissen die niet zonder meer bij alle ondernemingen voorkomen, en/of waar de toepassing van algemene grondslagen bovengemiddeld complex is.

Een ander, meer formeel punt waarop ondernemingen zich onderscheiden is de mate waarin zij hun teksten blijven actualiseren: het aansluiten bij de actuele terminologie van IFRS en het kritisch doornemen van de teksten om te voorkomen dat de verwerkingwijze wordt besproken van transacties of omstandigheden die zich niet (meer) voordoen.

Hoewel wij verschillen zien in de mate waarin ondernemingen kennelijk hun teksten actief onderhouden hebben wij niet kunnen vaststellen dat ondernemingen hun toelichting 'blindelings' ontleen aan de voorbeeldjaarrekeningen van de grote accountantskantoren. Tot op zekere hoogte is elke toelichting weer uniek in woordkeus en nadruk. Wel zien wij hier en daar aanwijzingen van het al te mechanisch overnemen van teksten naar volgende boekjaren.

Door een vergelijking van de vier onderwerpen is het ons duidelijk geworden dat ook hier niet één recept is wat bij alle onderwerpen tot een effectieve toelichting zal leiden:

Bedrijfscombinaties is het onderwerp waar op dit moment de toelichting al relatief vaak is toegespitst op de eigen situatie. Dat heeft te maken met het bijzondere karakter van deze transacties, die vaak afzonderlijk worden besproken en toegelicht. Deze informatie is per definitie ondernemings specifiek. Bij dit onderwerp ligt het dan ook het meest voor de hand om de uiteenzetting van de waarderingsgrondslagen geheel te integreren met de bespreking van de transacties zelf. Tegelijk zien we dat een deel van de ondernemingen nog grondslagen beschrijft terwijl er géén bedrijfscombinaties hebben plaatsgevonden, of ingaat op aspecten die zich feitelijk niet voordoen (zoals negatieve goodwill).

Bij omzetverantwoording zien wij het meeste potentieel voor ondernemings specifieke toelichtingen. Waar veel ondernemingen nog tamelijk abstract de omzetverantwoording beschrijven in de bewoordingen van IAS 18 en IAS 11 hebben enkele ondernemingen de beschrijving anders opgezet: zij nemen een korte beschrijving van de eigen bedrijfsactiviteiten als uitgangspunt en behandelen vervolgens de concrete verslaggevingsvraagstukken die daaruit voortvloeien. Graag zouden wij zien

dat andere ondernemingen deze voorbeelden volgen. De uiteenzetting van de waarderingsgrondslagen voor materiële vaste activa zal doorgaans niet heel veel mogelijkheden bieden voor ondernemingsspecifieke uiteenzettingen. Deze toelichting zal in het algemeen dan ook kort kunnen zijn. Ondernemingen moeten er echter op bedacht blijven om de lezer van de jaarrekening, waar nodig, te attenderen op specifieke typen activa met relatief lastige waarderings- en resultaatbepalingsvraagstukken.

De toelichting op de verwerking van hedge accounting kwam op ons over als het minst interessant, omdat een beschrijving van de verwerking van hedges weliswaar ingewikkeld kan zijn, maar in principe niet zal verschillen van onderneming tot onderneming. De toelichting zou dan ook niet zozeer in moeten gaan op een uitleg hoe hedge accounting werkt, maar op eenduidige informatie of en in welke omstandigheden hedge accounting wordt toegepast.

In het algemeen zien we dat de toelichting van de ondernemingen met een notering in het Verenigd Koninkrijk wat beknopter is dan die van de Nederlandse ondernemingen. Dat kan voor een deel een kwestie van taalvaardigheid zijn (voor beide groepen is de Engelstalige jaarrekening gebruikt). Voor sommige onderwer-

pen, zoals materiële activa, denken wij dat de Nederlandse ondernemingen ook wel wat beknopter zouden kunnen zijn zonder wezenlijk verlies van inhoud. Maar wat betreft omzetverantwoording zien wij onder de Nederlandse ondernemingen toch vaker pogingen om het eigene van de onderneming tot uitdrukking te brengen, en dat is dan iets waar een deel van de Britse ondernemingen meer aan zou kunnen doen.

Samenvattend zijn wij van mening dat in de discussie over disclosure terecht ook aandacht wordt gevraagd voor de uiteenzetting van de grondslagen. Dat is niet zozeer omdat er sprake is van slechte informatieverstrekking: wij hebben afgezien van enkele verouderde of overbodige teksten geen evidente onjuiste informatie aangetroffen. Maar we zien wel duidelijke mogelijkheden om de toegevoegde waarde van dit deel van de jaarrekening te laten toenemen. ■

Prof. dr. C. Camfferman is hoogleraar Financial Accounting aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Prof. dr. A. de Bos RA is hoogleraar Bedrijfseconomie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en partner bij EY.

Noten

1 ■ De aanduiding 'Nederlands' en 'Brits' wordt in dit artikel kortheidshalve gebruikt naast het formeel juiste 'onderneming met een beursnotering in Nederland (het Verenigd Koninkrijk)'. Sommige ondernemingen zijn gevestigd in derde landen of ontplooiën hun activiteiten hoofdzakelijk elders.

2 ■ Ajax, DPA en Hydratec. De uitkomsten van de analyse op basis van aantallen woorden zijn niet wezenlijk anders wanneer deze ondernemingen buiten beschouwing worden gelaten.

3 ■ Correlatie tussen totale activa en toelichting op PPE is 0,53. Dit verschilt niet wezenlijk tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk. De correlatie met omzet is significant in het Verenigd Koninkrijk (0,45) maar niet in Nederland (0,30). Daarentegen is de correlatie met PPE als percentage van het balanstotaal marginaal significant in Nederland (0,35) maar geheel niet significant in

het Verenigd Koninkrijk (-0,08).

4 ■ Correlatie tussen totale activa en toelichting op hedge-accounting is 0,55. Voor Nederland is dit 0,39 en voor het Verenigd Koninkrijk is dit 0,75.

5 ■ PwC (16), Deloitte (14), EY (6), KPMG (6), BDO (2), Baker Tilly Berk (1), Crowe Clark Whitehill (1).

6 ■ *International GAAP Holdings Limited Model financial statements for the year ended 31 December 2015* (Deloitte), *Good Group (International) Limited Illustrative consolidated financial statements for the year ended 31 December 2015* (EY), *IFRS Guide to annual financial statements – Illustrative disclosures* (KPMG, september 2015), *Illustrative IFRS consolidated financial statements for 2015 year ends* (PwC).

7 ■ In Nederland treffen we meestal een variant

aan op: "materiële activa worden gewaardeerd op basis van kostprijs verminderd met afschrijvingen. De afschrijvingen worden bepaald op basis van ..."

8 ■ Companies Act 1985, Schedule 4, Il.18: "In the case of any fixed asset which has a limited useful economic life, the amount of its purchase price or production cost (...) shall be reduced by provisions for depreciation calculated to write off that amount systematically over the period of the asset's useful economic life". Onder IFRS is "provisions" niet meer het juiste woord voor afschrijvingen, hoewel bij de Britse ondernemingen de formulering "Depreciation is provided so as to write off.." nog regelmatig voorkomt. Ook de uitdrukking "useful economic life" wordt nog gebruikt, hoewel dit onder IFRS "useful life" zou moeten zijn.

Literatuur

■ Autoriteit Financiële Markten (AFM) (2014). Themaonderzoek: *Omvang en kwaliteit van toelichtingen*. Geraadpleegd op <https://www.afm.nl/nl-nl/professionals/doelgroepen/effec-tenuitgevende-ondernemingen/financiele-ver->

slaggeving/publicaties.

■ Backhuijs, J., & Roelofsens, E. (2014). Kritische grondslagen en schattingsonzekerheden in de jaarrekening. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 88(12): 479-491.

■ Boeijsink, M., & Tas, L. van der (2015). De jaarrekening als communicatiemiddel – drie suggesties voor betere toelichtingen. *Inform*, (februari): 18-21. Geraadpleegd op <http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-inform-february->

2015/\$FILE/EY-inform-february-2015.pdf.

- Camfferman, K., & Marra, T. (2015). Op aandelen gebaseerde beloningen: een voorbeeld van problematische disclosure? *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfsconomie*, 89(12): 460-475.
- European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) (2012). *Towards a disclosure framework for the notes*. Geraadpleegd op http://www.efrag.org/bles/ProjectDocuments/PAAinE%20Disclosure%20Framework/121015_Disclosure_Framework_-_FINAL1.pdf.
- Financial Reporting Council (FRC) (2011). *Cutting clutter: combatting clutter in annual reports*. Geraadpleegd op <https://www.frc.org.uk/getattachment/8eabd1e6-d892-4be5-b261-b30cece894cc/Cutting-Clutter-Combating-clutter-in-annual-reports.aspx>.
- Institute of Chartered Accountants of Scotland (ICAS) & New Zealand Institute of Chartered Accountants (NZICA) (2011). *Losing the excess baggage: reducing disclosures in financial statements to what's important*. Geraadpleegd op https://www.icas.com/__data/assets/pdf_file/0017/2285/Losing-the-Excess-Baggage-ICAS.pdf.
- Hoogervorst, H. (2013). *Breaking the boilerplate*. Geraadpleegd op <http://www.ifrs.org/Alerts/Conference/Documents/2013/HH-Amsterdam-June-2013.pdf>.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2011). *Request for views: agenda consultation 2011*. Geraadpleegd op <http://www.ifrs.org/current-projects/iasb-projects/iasbagenda-consultation/agenda-consultation-2011/Pages/agenda-consultation-comment-letters-2011.aspx>.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2012). *Feedback statement: agenda consultation 2011*. Geraadpleegd op <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/IASB-agenda-consultation/Documents/Feedback-Statement-Agenda-Consultation-Dec-2012.pdf>.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2013). *Discussion forum – financial reporting disclosure: feedback statement*. Geraadpleegd op <http://www.ifrs.org/Alerts/PressRelease/Documents/2013/Feedback-Statement-Discussion-Forum-Financial-Reporting-Disclosure-May-2013.pdf>.
- International Auditing and Assurance Standard Board (IAASB) (2011). *The evolving nature of financial reporting: disclosure and its audit implications*. Geraadpleegd op http://www.ifac.org/system/bles/publications/exposure-drafts/IAASB-Disclosures_Discussion_Paper.pdf.
- KPMG & Financial Executives Research Foundation (FERF) (2011). *Disclosure overload and complexity: hidden in plain sight*. Geraadpleegd op <http://www.kpmg.com/US/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/disclosure-overload-complexity.pdf>.

Bijlage A Onderzochte ondernemingen

Nederland	Verenigd Koninkrijk
Koninklijke Ahold NV	J. Sainsbury plc
Heineken NV	SABMiller plc
Koninklijke BAM Groep NV	Carillion plc
ASML Holding NV	John Wood Group plc
Wolters Kluwer NV	Daily Mail and General Trust plc
Koninklijke Boskalis NV	GallifordTry plc
Sligro Food Group NV	Tate&Lyle plc
Aalberts Industries NV	RPC Group plc
Oranjewoud NV	Atkins plc
Arcadis NV	Keller Group plc
Heijmans NV	Redrow plc
Brunel International NV	Shtree plc
Fugro NV	Tullow Oil plc
Koninklijke Vopak NV	BBA Aviation plc
TomTom NV	Softcat plc
Telegraaf Media Groep NV	St Ives plc
Koninklijke Wessanen NV	Real Good Food plc
Ordina NV	SDL plc
NSI NV	Primary Health Properties plc
AFC Ajax NV	Celtic plc
Hydratec Industries NV	Zotefoam plc
DPA Group NV	Centaur Media plc
CTAC NV	GB Group plc